

byggnadsvård

F d stall- och fähus

Pedagogen 8, Mariefreds stad, Strängnäs kommun,
Södermanlands län

Antikvarisk kontroll
Restaurering av stomme och exteriör

Dag Forssblad

F d stall- och fähus

Pedagogen 8, Mariefreds stad, Strängnäs kommun,
Södermanlands län

Antikvarisk kontroll
Restaurering av stomme och exteriör

Dag Forssblad

Rapport 2008:11

© 2008 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & Utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@dll.se
www.sorlandsmuseum.se

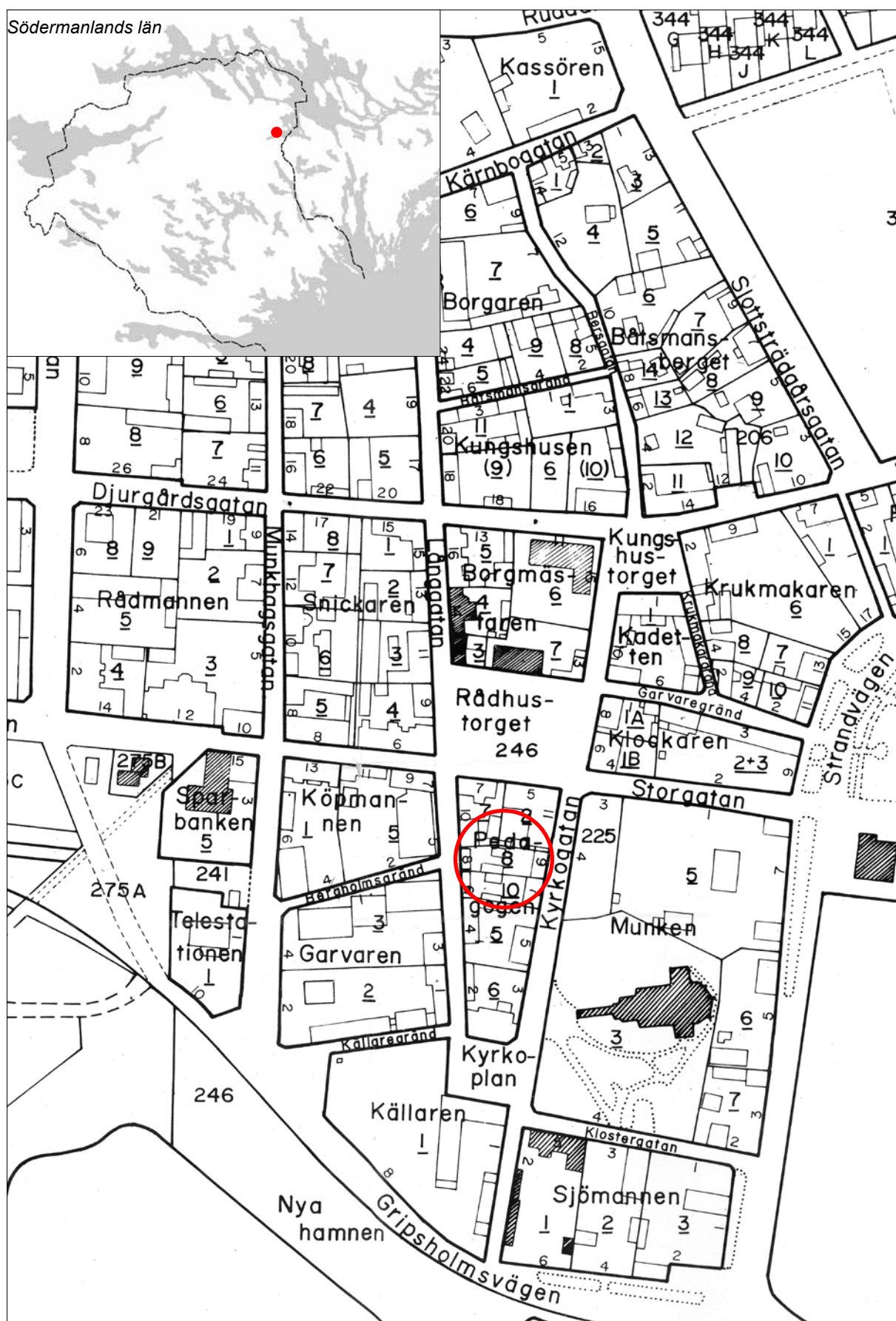
Författare: Dag Forssblad, antikvarie
Omslagsbild: Långgatan 8 från sydväst. Foto: Dag Forssblad (D08-665)
Foto, där ej annat anges: Dag Forssblad, Sörmlands museum
Diarienummer: KN-KUS08-111

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/01672

Nyköping 2008

Innehåll

INLEDNING	5
Sammanfattning av utförda åtgärder	6
Historik	6
KULTURHISTORISKA VÄRDEN	7
Målsättning inför renoveringen	7
TEKNISK BESKRIVNING	9
Stomme och exteriör	9
Interiör	9
BESKRIVNING AV SKADOR	11
UTFÖRDA ARBETEN	13
Grund, stomme och golvbjälklag	13
Fönster	15
Dörrar och portar	15
Yttertaket	15
Produkt- och materialval	15
ANTIKNVARISKA IAKTTAGELSER	17
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ARBETEN	19
Sammanfattning	19
KÄLLFÖRTECKNING	21
Litteratur	21
Opublicerat material	21
Arkiv	21
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	23

1 Utsnitt ur fastighetskarta över Mariefred med Pedagogen 8 markerat med röd ring. Norr uppåt.

INLEDNING

Fastighetsägarna Maria och Klas Welander ansökte den 12 november 2007 om byggnadsvårdsbidrag för restaurering av ett uthus, f d stall och fähus, beläget i Kv Pedagogen 8, Mariefred. Arbetena påbörjades i februari 2008 innan beslut hade fattats av Länsstyrelsen. Sörmlands museum gjorde av den anledningen ett platsbesök den 3 mars 2008. Syftet var att gå igenom de arbeten som dittills hade utförts och att få en fördjupad bild av de kulturhistoriska värdena samt hur dessa borde hanteras vid fortsatta arbeten. Platsbesöket resulterade i en skrivelse som redogjorde för iakttagelserna, daterad 2008-03-17. Skrivelsen har tillsammans med beslutsunderlagets offert utgjort underlag för arbetet.

Sörmlands museum utsågs under hand som antikvarisk kontrollant. Den antikvariska kontrollen har utförts av byggnadsantikvarie Dag Forssblad. Platsbesök har gjorts den 4 april och 13 juni 2008. Utöver platsbesök har uppkomna frågor lösts via telefonkontakt. Den 7 maj 2008 genomfördes en antikvarisk delbesiktning avseende åtgärder på timmerstomme och tak. Vid delbesiktningen var utöver antikvarisk kontrollant, fastighetsägaren Maria Welander, hantverkarna Emanuel Jakobsson och

Per Calmegård, MH Byggnadsvård, närvarande. Antikvarisk slutbesiktning av arbetena gjordes den 15 september 2008 av Dag Forssblad.

Länsstyrelsen beslutade den 4 april 2008, med stöd av 5 § förordningen (1993:379), om bidrag till kulturmiljövård att lämna bidrag till de åtgärder ansökan avsåg. Villkor för beslutet var bland annat:

- Att arbetena skulle utföras med antikvarisk kontroll och dokumentation.
- Att material och arbetsmetoder skulle godkännas av antikvarisk kontrollant.
- Att arbetenas omfattning och utförande skulle följa de riktlinjer som angavs i PM från Sörmlands museum, daterat den 17 mars 2008.
- Att inga nya fönster fick tas upp mot gatan.
- Att bidragsmedlen var avsatta för arbeten omfattande byggnadens exteriör och stomme inklusive fönster- och dörrrenovering samt plåtarbeten.

2 *Det f d stall- och fähuset vid Långgatan 8 från väster 1977. Fotograf Lena Broman. Sörmlands museums arkiv (S77-4-28), bilden har beskurits.*

Sammanfattning av utförda åtgärder

Följande åtgärder har vidtagits på byggnadens stomme och exteriör:

- Grunden har justerats.
- Stommen har lyfts och riktats upp.
- Rötskadat timmer har ersatts med nytt.
- Fasadpanelen mot Långgatan har kompletterats.
- Fasadpanelen mot gården har tagits bort.
- Två nya fönster har tagit upp mot gården.
- Dörrar, portar och fönster har renoverats eller kompletterats.
- Rötskadade tak- och sidoåsar har ersatts med nya.
- Nytt underlagstak har lagts.

Historik

Historiskt kartmaterial med tillhörande beskrivningar visar att gården år 1799 innehades av timmerman Mathias Lindblad och år 1824 av Lindblads änka. Mantals- och husförslängder för Mariefred visar att Mathias Lindblad flyttade till Mariefred från Stockholm år 1778. Han övertog fastigheten (då gård nr 15) efter

sina svärföräldrar vilka avled 1789–90. Lindblad som senare titulerades byggmästare avled år 1806. Det är möjligt att nuvarande byggnader på fastigheten tillkom under hans ägarperiod.

Hösten och vintern 1977–78 utfördes en kulturhistorisk inventering av bebyggelsen i Mariefred. Den aktuella fastigheten, Pedagog 8, bestod då av ett bostadshus mot Kyrkogatan, ett före detta stall- och fähus mot Långgatan samt ytterligare 2 mindre gårdshus. Bostadshuset bedömdes vid inventeringen vara uppfört på 1700-talet medan övriga byggnader bedömdes vara uppförda före 1860. I inventeringen anges att stall- och fähuset byggdes om till verkstad under 1800-talets senare del.

Byggnaden mot Långgatan har inrymt ett antal olika verksamheter under årens lopp. Vid inventeringen 1977–78 fanns det en skomakareverkstad i huset. Byggnaden angavs tidigare ha fungerat som arbetsförmedling och blomsteraffär. År 1947 startade firman B Lennmarks cykelverkstad sin verksamhet i huset. På ett fotografi som troligen är taget på 1950- eller 1960-talet är en skylt med reklam för tvättmedlet Persil uppsatt på byggnaden, vilket tyder på att byggnaden då fungerade som affär.

3 Det f d stall- och fähuset vid Långgatan 8 från öster 1977. Fotograf Lena Broman. Sörmlands museums arkiv (S77-5-12), bilden har beskurits.

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Vid inventeringen 1977–78 gjordes följande värdering av kvarteret Pedagogen: ”Kvarteret utgör ett av stadens bäst bevarade och mest intressanta sett ur kulturhistorisk och miljömässig synpunkt. Särskilt bör nämnas de båda borgargårdarna av trä på tomterna nr 8 och nr 10, vilka är mycket goda exempel på 1700-talets och möjligen 1600-talets handels- och hanverksgårdar”.

När pågående arbeten på fastigheten Pedagogen 8 är avslutade kommer endast två av borgargårdens tidigare 4 byggnader att finnas kvar. Byggnaden utmed Långgatan äger ett stort miljöskapande värde vid gatan och i kvarteret. I detta sammanhang är byggnadens fasadpanel, dörrar, portar, fönster, taktäckning och avvattning oerhört viktiga, liksom exteriörens färgsättning.

Enskilda detaljer med höga kulturhistoriska värden som kan räknas upp är de handhyvlade bräddörrar som leder in från portlidret till utrymmena i byggnadens norra del, liksom brädluckan upp till loftet. Byggnadens lutning,

särskilt påtaglig norr om portlidret, är viktig för upplevelsen av byggnaden och gårdsmiljön.

Målsättning inför renoveringen

Målsättningen med renoveringen har ur kulturhistorisk synvinkel varit att bevara byggnadens miljöskapande värde för gatu- och kvartersmiljön.

Sörmlands museum framförde med hänsyn till detta i ett tidigt skede att inga nya fönster borde tas upp i fasaden eller på takfallet mot Långgatan, vilket fastighetsägarna accepterade.

4 Det f d stallhuset utmed Långgatan äger ett stort miljöskapande värde vid gatan och i kvarteret. Fotografiet taget från sydväst, 20080915 (D08-669).

5 Det f d stall- och fähuset vid Långgatan från sydväst, 20070611. Foto: Magnus Josephson, Sörmlands museum (D08-649).

6 Det år 2007 rivna gårdshuset från öster, 20070611. Foto: Magnus Josephson, Sörmlands museum (D08-650).

TEKNISK BESKRIVNING

Det f d stall- och fähuset bestod före arbetena av två rum norr om byggnadens portluder, varav ett var avdelat med ett utedass. Söder om portlidret fanns en butikslokal inredd med entré från såväl portlidret i norr som från Långgatan i väster. I lokalen fanns en murad spis med skorsten på takfallet mot gården. Vindsutrymmet var oinrett.

Vid den nu slutförda restaureringen har, förutom i rapporten presenterade arbeten på stomme och exteriör, även omfattande invändiga arbeten utförts. Med hänsyn till att bidragsmedlen avsattes för arbeten på byggnadens stomme och exteriör har de invändiga arbetena inte dokumenterats i samband med den antikvariska kontrollen. Rummet i byggnadens södra del var dessutom helt utrivet vid besöket den 3 mars 2008 och dess utseende före rivningen är inte dokumenterat av Sörmlands museum.

Stomme och exteriör

Byggnaden vilar på en grund av naturstenar. Byggnadens södra del, söder om portlidret, har en stomme av liggtimmer, 18 stockvarv på långsidorna och 9 stockvarv från röstmoder tillnockbit. Den södra delens hörn är utförda med släta, laxade hörn mot portlidret och med utknutar på den södra gaveln.

Byggnadens norra del, norr om portlidret, har i den nedre delen en stomme bärande stolpar i hörnen och i ytterväggarna. Mot Långgatan i väster är liggtimmer infogat mellan hörnstolparna. Övriga väggar är utförda med stående panel vilken är fastspikad i stockar ned- och upptill. Byggnadens övre del är utförd i liggtimmer.

Byggnadens fasader mot Långgatan och gården var före påbörjade arbeten klädda med stående locklistpanel, grönmålad mot gatan och rödfärgad mot gården. Under panelen var timret rödfärgat. Fasaden mot norr var klädd med rödfärgad lockpanel. Portlidrets väggar och tak var rödfärgade. Fasaden mot Långgatan hade före påbörjade arbeten grönmålade bräddörrar vid portlidret och pärlspontklädda dörrar vid butiksdelen. Butiksfönstret var förspikat. Dörr- och fönsterfoder var vitmålade.

Mot gården hade byggnaden ett tvåluftsfönster i den södra delen och ett mindre, liggande fönster vid ute-

dasset i den norra delen. Fönsterbågar och fönsterfoder var vitmålade. I portlidret fanns en försatt dörröppning in till butikslokalen i den södra delen. Från portlidret ledde två handhyvlade bräddörrar till utrymmena i byggnadens norra del samt en ramverksdörr med två fyllningar till utedasset, även det i den norra delen. I portlidrets tak ledde en brädlucka till loftet. Byggnadens norra del var inte utriven vid besöket den 3 mars 2008.

Byggnaden har ett sadeltak, buret av en ryggås med en sidoås på vardera sidan. Underlagstaket bestod före rivningen av bred lockpanel med påspikad bärläkt för taktäckningens enkupiga taktegel. Nocken täcktes mednockpannor.

Byggnaden hade häng- och stuprännor av plåt mot Långgatan. På det östra takfallet fanns en murad skorsten i anslutning till en eldstad i den tidigare butikslokalen.

Interiör

Rummet i byggnadens södra del hade enligt muntliga uppgifter ett tjockt, gjutet betonggolv före rivningen. Enligt uppgift från hantverkarna var taket utfört med spontad, möjligen pärlspontad, panel med isolering i ovanliggande bjälklag. Den spontade panelen var klädd med skivor på undersidan. Väggar var klädda med porösa träfiberskivor, Treetex, vilka troligen sattes upp omkring 1940. Bakom skivorna förekom kraftiga svampangrepp, se nedan.

Byggnadens norra del är indelad i tre utrymmen. Utrymmena avdelas av väggar av stående panel. Golvet utgjordes av jord, betong eller trä, det senare i utedasset. Betonggolvet kan möjligen härröra från byggnadens tid som stall- och fähus. Ytterväggarna bestod av fasadernas liggtimmer och panel och innertaket av loftets golv.

7 Det f d stall- och fähuset vid Långgatan 8 från sydväst, 20080303 (D08-651).

8 Det f d stall- och fähuset vid Långgatan 8 från sydost, 20080303 (D08-653).

BESKRIVNING AV SKADOR

Tidigare fastighetsägare hade låtit byggnaden stå utan underhåll under lång tid. Huvuddelen av de skador som upptäcktes vid årets renovering hade kunnat undvikas även med en mycket liten underhållsinsats.

Stomme

Byggnadens syllstockar var kraftigt rötskadade och ihopsjunkna. Även byggnadens nedre stockvarv var kraftigt rötskadade. Vid rivning av vägg- och takbeklädning i rummet i byggnadens södra del visade sig stommen bakom dessa vara skadade av ett kraftigt svampangrepp. Ett prov på svampvävnad togs i timret i väggen mot portlidret omedelbart väster om den tidigare dörröppningen mellan portlider och butikslokal. Provet analyserades av Botaniska Analysgruppen, Göteborg. Analysresultatet visade på riklig förekomst av rötsvampshyfer och rötsvampssporer. Rötsvampen utgjordes av mycel och fruktkropp av hussvamp (*Serpula lacrymans*).

9 *Hussvampsangripiet parti av byggnadens stomme, 20080303 (D08-652).*

Fasad mot Långgatan

Locklistpanelen mot Långgatan uppvisade en del rötskador. Skadorna var främst koncentrerade till de nedre delarna av väggen där vatten hade stänkt upp från förbipasserande bilar.

Dörrar och port

Porten i ingången till lidret från Långgatan hade rötskador i nedre delen. Orsaken till skadorna var samma som för fasaden.

Yttertak

Befintligt undertak av brädor lagda på lock hade omfattande rötskador och fick kasseras. Ryggåsen och sidoåsen mot gården var kraftigt rötskadade.

10 *Rötskador på underlagstaket på takfallet mot Långgatan, 20080303 (D08-654).*

11 Fasaden mot Långgatan från sydväst under pågående renovering, 20080404 (D08-655).

12 Gatufasaden från nordväst under pågående renovering, 20080507 (D08-659).

UTFÖRDA ARBETEN

Grund

Grunden har justerats. Befintliga stenars läge har justerats och grunden har kompletterats med ny sten. Grunden har fogats med putsbruk innehållande portlandscement.

Stomme

Byggnadens stomme var i ett betydligt sämre skick än vad som framgick i vid MH Byggnadsvårds besiktning inför lämnande av offert på arbetena. Detta gällde framför allt utrymmet på den södra sidan av portlidret, där timret hade omfattande skador orsakade av pågående hussvampsangrepp samt rötskador. I den norra delen var skadorna inte lika omfattande.

Stommen har lyfts och riktats upp, men viss skevhet har bevarats. Nytt timmer har skyddssanerats med Boracol av Stahre-Bolagen Mellersta.

Två bärande stolpar i lidrets norra sida var svårt röt-skadade på grund av att "bärlinan" hade tappats in i stolparna, vilket medförde att vatten hade runnit ned i stolparna.

Principen för åtgärderna på byggnadens stomme har varit att återanvända så mycket timmer som möjligt genom skarvning av skadade stockar, dock med bibehållande av vissa hela längder för att erhålla en säker konstruktion och sammanhållande knutar. Timmer som kommer att vara synligt efter renovering har bilats. Ytor som har klätts med panel har lämnats obilade.

Skarvning av timmerstockar har i huvudsak gjorts med lös fjäder. Enstaka lagningar har gjorts halvt i halvt. Tätning har i huvudsak gjorts med lindrev, men även mossor har använts.

Golvbjälklag

I samband med renovering har nya golvbjälklag och trägolv lagts in i byggnaden. Marken under bjälklagen har grävts ur och kapillärbrytande lager har lagts in under de nya bjälklagen. Isolering av bjälklagen har gjorts med ekofiber.

13 Den tidigare butikslokalen från nordost under pågående renovering, 20080404 (D08-656).

14 Byggnadens södra del från nordost, 20080404 (D08-657).

15 Portlidrets södra sida från nordväst, 20080404 (D08-658).

16 Långgatan 8 från sydväst, 20080613 (D08-660).

17 Gårdsfasaden från öster, 20080613 (D08-661).

Fasad mot Långgatan

Befintlig panel har återanvänts i så stor utsträckning som möjligt. Ny panel är utförd av ramsågade brädor.

Nya knutlådor samt dörr- och fönsterfoder har satts upp. Fönster- och dörröppningar har i överkant försetts med en profilerad dropplista.

Fasaden samt dörr- och fönsterfoder har målats med linoljefärg, kulör Övedsgrön. Knutlådor, dörr och port har målats i en mörkare kulör, kulör Köpenhamnsgrön.

Fasad mot gården

Fasadens locklistpanel har tagits ned och fasadernas timmerstomme har lämnats synlig. Fasaden mot gården och i lidret samt fönsterfoder har målats med röd slamfärg. En ny trappa har satts upp till övervåning.

Fönster

I fönsteröppningen mot Långgatan satt före restaureringen ett enlufts-fönster från tiden som butik/verkstad, 1,22 x 1,5 m (b x h). Vid restaureringen har ett begagnat tvålufts-fönster satts in, inköpt från en byggnadsvårdsfirma. Fönstret mot gatan har målats med linoljefärg, bågarna i gulockra, karmarna i kimröksgrå.

I gårdsfasaden har två nya, liggande fönster tagits upp. Fönstren har gjorts lika befintligt fönster till det tidigare utedasset. Fastighetsägarna har även sökt bygglov för att få ta upp två små fönster på takfallet mot gården.

Befintliga fönster mot gården har renoverats. Fönster-snickerierna har målats med kimröksgrå linoljefärg.

Dörrar och portar

Befintliga dörrar mot Långgatan har bevarats. Det östra dörrbladet i porten vid lidret har i nedre kanten förlängts med en horisontell bräda. Brädan är fäst med en på baksidan påspikad bräda. Dörrbladet har även försetts med en vertikal täckbräda.

I portlidret har dörrarna till utrymmena i byggnadens norra del renoverats. De bevaras som ytterdörrar och innerdörrar kommer att sättas in vid behov i samband

med kommande istandsättning. Dörrarna är målade med röd slamfärg.

Dörröppningen till den före detta butiksloken i byggnadens södra del saknade dörr före arbetenas igångsättande. Vid restaureringen har en begagnad bräddörr satts in som ytterdörr, målade i kimröksgrått.

Yttertak

Ryggåsen och sidoåsen mot gården har ersatts med nya. Sidoåsen mot gatan bevarades. Nytt underlagstak är utfört av okantade brädor lagda på lock. På detta spikades plankor, ordnades med luftspalt och isolerades. Över detta lades ett underlagstak av råspontad panel täckt med takpapp och ny läkt. Trasigt taktegel har kompletterats med handslaget taktegel lika befintligt.

Nya takfotsbrädor och vindskivor har satts upp och målats in i samma kulör som fasaderna.

Ny hängränna har satts upp. Rännan har hängts upp i klackar av trä för att komma ut från fasaden så att vattnet från takfallet rinner ned i rännan. Befintligt stuprör har återanvänts. Hängränna och stuprör har målats in i samma kulör som fasaderna.

Produkt- och materialval

Färg

- Linoljefärg, köpenhamnsgrön (mörk). Fabrikat Ottossons Färgmakeri AB.
- Linoljefärg, övedsgrön (ljus). Fabrikat Ottossons Färgmakeri AB.
- Linoljefärg, gulockra. Fabrikat Gysinge.
- Linoljefärg, kimröksgrå. Fabrikat Gysinge.
- Slamfärg, Fabrikat Gysinge.

Bruk

Putsbruk, cementbruk. Bruksklass CS 1, 0–3 mm, Fabrikat Byggmax AB.

Virke

Materialet har levererats av Indian Wood AB, Ekshärad.

18 Fasaden mot Långgatan från sydväst efter avslutad renovering, 20080915 (D08-662).

19 Gårdsfasaden från öster efter avslutad renovering, 20080915 (D08-667).

ANTI-KVARISKA IAKTTAGELSER

Den antagna ombyggnadstiden av det f d stall- och fähuset till verkstad i slutet av 1800-talet har bekräftats i samband med nu slutförda arbeten. Vid rivning av rötskadat timmer påträffade hantverkarna en bräda med följande text: "År 1873 är detta hus uppsatt och påbyggt".

Vid Sörmlands museums besök den 3 mars 2008 påträffades daterande uppgifter i en tidning som använts som makulering vid inredande av affärslokalen i byggnadens södra del. Uppgifterna rörde en recension av en bok som utkom 1940. Hantverkarna har vid rivningen även påträffat artiklar rörande andra världskriget. Sammantaget daterar detta troligen det senaste större invändiga istandsättandet av gårdshuset. Vid besöket påträffades även keramikskärvor och en del av en kritpipa i anslutning till det under 2007 rivna gårdshuset i tomtens södra del. Materialet kan dateras till 1700- och tidigt 1800-tal.

Nedplockade takpannor från bland annat den aktuella byggnaden var stämplade AWK respektive DDK. Stämplarna visar att pannorna har tillverkats vid Kalkuddens tegelbruk. Stämpeln DDK förekommer under en period från 1770-talet till år 1795 då Didrik Duwall ägde Taxinge Näsby och Kalkuddens tegelbruk. Stämpel AWK användes efter det att Anders von Wahrendorff år 1795 köpte Taxinge Näsby och Kalkuddens tegelbruk fram till omkring hans död år 1848.

Diskussion kring vald färgsättning

En snabb dokumentation av bevarade färglager på nedplockad panel visade att panelen hade minst fyra bevarade färglager under den senaste gröna kulören. Färglagren jämfördes med linoljefärgslikaren "Linoljefärg 2003". Innan fasaden grönmålades var den målad i en blå kulör, närmast 7C-28 pigmenterad med koboltblå. Det understa, äldsta, färgskiktet var målat i en gul kulör, närmast 5A-92 pigmenterad med ljusocker. En snabb kontroll av dörrfodret till dörren mot butikslokalen från Långgatan visade att detta ursprungligen har varit målat i en grå kulör. Dörrbladen har varit målade i en mörkt grön kulör, möjligen pigmenterad med kromoxidgrönt.

Under den period som byggnaden fungerade som stall- och fähus var fasaden mot Långgatan rödfärgad på synlig timmerstomme. Den befintliga panelen

bör ha satts upp i samband med ombyggnaden 1873, vilken förändrade byggnadens funktion till bland annat verkstad. Ombyggnaden och förändringen av byggnadens funktion innebar att husets status lyftes. Den färg som valdes vid ombyggnaden markerar därmed en övergång till en annan funktion och en högre status. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att övrig bevarad bebyggelse mot Långgatan inte har rödfärgade fasader, utan istället är målade med ljus oljefärg föreslog Sörmlands museum följande färgsättning inför restaureringen.

Förslaget var att fasaden mot Långgatan skulle målas i en gul kulör, linoljefärg med pigmentering av ljusocker, 5A-92. Dörr- och fönsterfoder förselogs målas i en grå kulör med pigmentering av grön umbra och bensvart, 7A-786+98, och portar och fönsterbågar i en mörkare brytning av samma pigment som fasaderna, 2A-92.

I april menade fastighetsägarna att den förslagna färgsättningen låg för nära grannhuset norr om fastigheten. Detta skulle kunna innebära att byggnaden "försvann" i en snarlik bakgrund. Vid detta tillfälle kom antikvarisk kontrollant och fastighetsägaren överens om valfri, tidigare belagd fasadfärg kunde väljas efter samråd med antikvarisk kontrollant.

Den valda färgsättningen kan i ett första skede upplevas som något mörk, framför allt i jämförelse med grannhusens ljust gula och gröna kulörer. På några års sikt kommer kulören på byggnaden att blekna något och skillnaden därmed att minska. Gällande färgsättningen av fönsterkarmen mot Långgatan bör den på sikt målas i samma kulör som fönsterbågarna.

20 Gatufasadens södra del från väster efter avslutad renovering, 20080915 (D08-663).

21 Portlidret och gårdsfasadens norra del från sydost efter avslutad renovering, 20080915 (D08-668).

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ARBETEN

Det faktum att stora delar av byggnadens interiör redan var uttriven vid Sörmlands museums besök den 3 mars 2008 innebär att stora delar av byggnadens historia har raderats utan att ha dokumenterats på ett tillfredsställande sätt. Därmed är det omöjligt att genom fysiska spår kunna fördjupa kunskapen om byggnadens historia från åtminstone sent 1800-tal fram till idag. Detta faktum ändras inte av att utförda åtgärder troligen till stora delar var oundvikliga. Tillvägagångssättet har medfört ett kraftigt avbräck för såväl byggnadens som gårdens kulturhistoriska värden.

För fastighetens och kvarterets helhetsmiljö är det också olyckligt att ett av gårdshusen på fastigheten redan har rivits och att rivningslov har beviljats för det kvarvarande gårdshuset. Sammantaget medför vidtagna och planerade åtgärder en kraftig minskning av de höga kulturhistoriska och miljömässiga värden som i flera instanser har lyfts fram för Pedagog 8 och anslutande fastigheter.

Den nu aktuella byggnaden är dock mycket viktig för upplevelsen av gatubilden och kvartersmiljön. Istandsättandet av det f.d. stall- och fähuset mot Långgatan innebär att dessa värden har kunnat bibehållas. En förutsättning för detta är dock att byggnadens ytskikt och färgsättning även i framtiden utförs på ett sätt som är anpassat till byggnadens funktion och kulturhistoriska värden.

Renoveringen medför att byggnaden kommer att kunna användas av fastighetsägarna. För byggnadens fortsatta bestånd är användningen den viktigaste parametern.

Rödfärgning av fasaden mot gården, upptagande av två nya fönster i fasaden mot gården samt planerade takkupor mot gården har utförts enligt fastighetsägarnas önskemål. Sörmlands museum har inte haft något att invända mot dessa åtgärder.

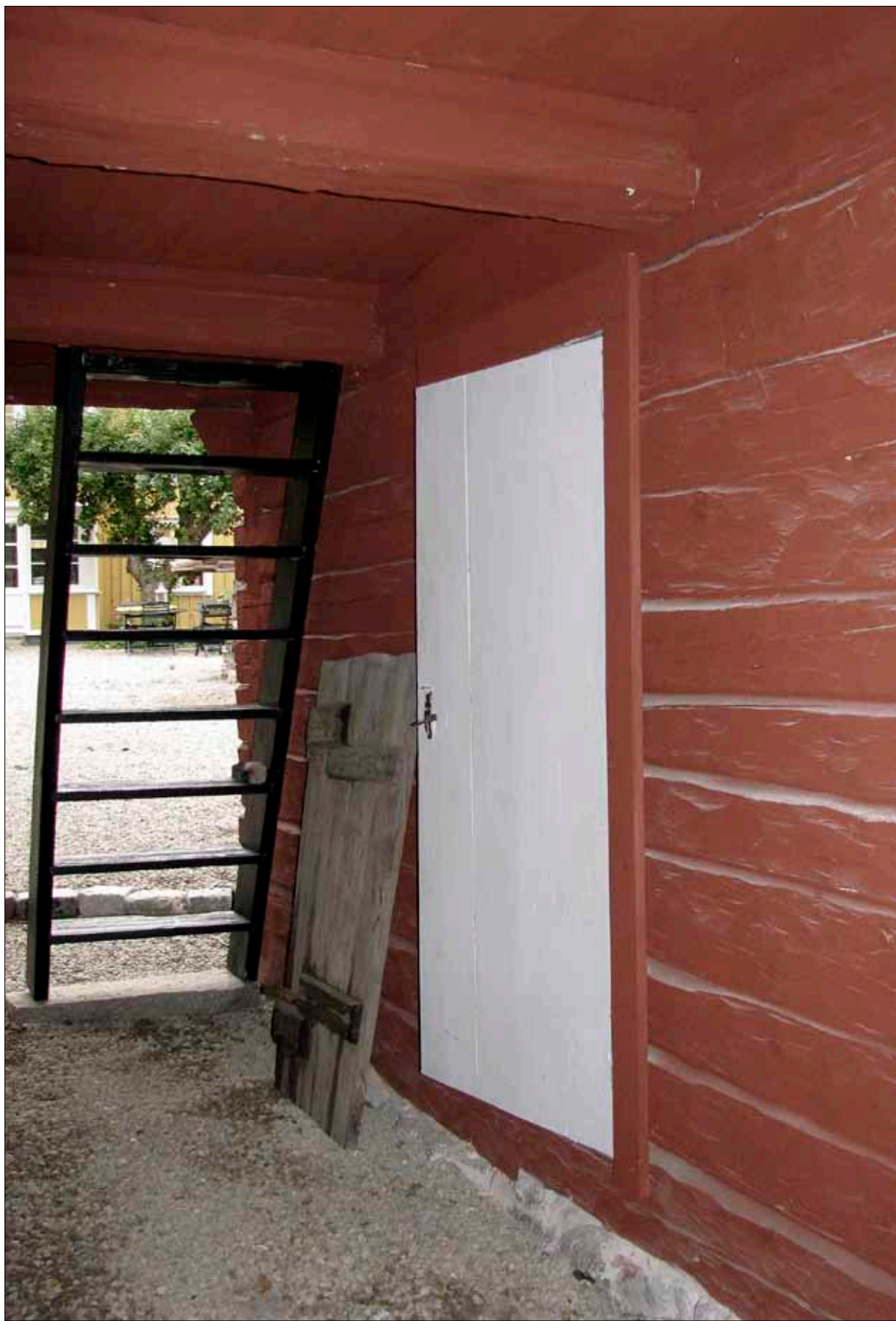
Sammanfattning

Restaureringen har utförts under antikvarisk kontroll och i samråd i enlighet med Länsstyrelsens beslut. Arbetena har utförts med traditionella material och metoder och på ett hantverksmässigt sätt. Så stor del som möjligt av befintligt material har sparats och återanvänts.

Med hänsyn till det omfattande hussvampsangrepp som har sanerats i samband med pågående restaurering ställer sig Sörmlands museum något tveksamt till användandet av murbruk i byggnadens grund. En av huvudbeståndsdelarna i det använda putsbruket är kalciumoxid (bränd kalk), vilket också är en viktig förutsättning för hussvampens utveckling. Hussvamp använder sig av oxalsyra vid nedbrytning av virke. För att överleva neutraliserar svampen syran med hjälp av kalk.

Omfattningen av utförda åtgärder på byggnadens stomme och yttertak har sin grund i tidigare ägares bristande underhåll av fastigheten. Arbetena har därför varit nödvändiga för att säkra byggnadens fortsatta bestånd och därmed även för att bevara byggnadens kulturhistoriska och miljöskapande värden i Mariefred.

Sammantaget har restaureringsarbetet på byggnadens stomme och exteriör genomförts med god hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden.

22 Portlidrets dörr till den f d butikslokalen och trappan upp till övervåningen från nordväst, 2008095 (D08-666).

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Geber, S (red.). 1986. Taktegelstämplar i Södermanland.
I: Sörmlandsbygden 1986. Nyköping.
Björkstén, S R. & Stenberg, D (red.). 1949. Svenska
städer och samhällen jämte landsbygd. Södermanland,
del III.
Ramström, A. 2008. Rester efter en stadsgård i kvarteret
Pedagogen 8. Arkeologisk förundersökning. UV Mitt,
Rapport 2008:13. Stockholm.

Opublicerat material

- Forssblad, D. 2008. Delbesiktningsintyg rörande
vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse,
Restaurering av f d stall- och fähus mot
Långgatan, Pedagogen 8, Mariefred, Strängnäs
kommun, Södermanlands län.
Södermanlands museum. 1978, Mariefred, kulturhistorisk
bebyggelseinventering.

Arkiv

- Lantmäteriet, Gävle
Lantmäteriets digitala arkiv
Sörmlands museums arkiv

23 Gatufasadens södra del från väster efter avslutad renovering, 20080915 (D08-664).

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighetsuppgifter

Objekt: F d stall- och fähus
Kommun: Strängnäs kn
Fastighetsbeteckning: Pedagogen 8
Socken: Mariefreds stad
Län: Södermanland

Författningsskydd

Detaljplan

Gällande detaljplan från 1945 innehåller inga skyddsbestämmelser för byggnaderna i Pedagogen 8.

Plan- och bygglagen, Lag (1998:805)

Plan- och bygglagen (PBL) innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Enligt 3 kap. i Plan- och Bygglagen, 10§ och 12§, skall ändringar av en byggnad utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara. Vidare får byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, inte förvanskas. Enligt 13§ skall byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.

Miljöbalk, riksintresse för kulturmiljövården

Kv Pedagogen ligger i ett område, Gripsholm-Mariefred (D 21) som av Riksantikvarieämbetet har utpekats som riksintresse för kulturmiljövård. Enligt 3 kap 6 § i MB, Miljöbalk (1998:808), skall områden som är av riksintresse för kulturmiljövården skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön. Mariefreds oregelbundna rutnätsplan och välbevarade trästadsbebyggelse från 1700- och 1800- talen nämns i områdets värdetext som ett viktiga uttryck för riksintresset.

Projektrelaterad information

Fastighetsägare och beställare: Maria och Klas Welanders
Utförare: M H Byggnadsvård, Eskilstuna
Antikvarisk kontroll: Dag Forssblad, Sörmlands museum

Övriga uppgifter

Länsstyrelsen i Södermanlands län, dnr 434-16808-2007
Sörmlands museum, Dnr KN-KUS08-111

Dokumentationsmaterial

Dokumentationsmaterial i form av arbetsmaterial och fotografier förvaras i Sörmlands museums arkiv, Nyköping.